

Miomir Z. Milinković,
Mirjana M. Čutović
Univerzitet u Kragujevcu
Učiteljski fakultet, Užice
miomir@sbb.rs
cutoiko@open.telekom.rs

UDK 81'276.3-053.4
811.163.41'1/'8
37.016:821-82-028.31

KRAĆE USMENE FORME U FUNKCIJI RAZVOJA GOVORA KOD DECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA

Apstrakt. Govor je osnovna pretpostavka vaspitno-obrazovnog rada u podizanju mladih naraštaja i obrazovanju svih uzrasnih i profesionalnih nivoa i nezamenjiv fenomen na planu univerzalne ljudske komunikacije. U radu se istražuju osobenost kraćih usmenih formi i njihova funkcija u razvoju govora kod dece predškolskog uzrasta. Struktura kraćih usmenih modela, naročito njihov glasovni, zvučni i muzički potencijal, predstavljaju dragoceni leksički fond koji se može, primenom različitih metodoloških pristupa, efikasno koristiti u radu sa decom predškolskog uzrasta. Primenom ovih književnih modela dete se istovremeno relaksira, zabavlja i uči.

Ključne reči: govor, dete, usmene forme, standardni i logički akcenat, dikcija.

UVOD: KAKO RODITELJI I VASPITAČI MOGU POMOĆI DECI U JEZIČKO-GOVORNOM RAZVOJU?

Vaspitanje i obrazovanje deteta predškolskog uzrasta predstavlja polaznu osnovu u sveukupnom razvoju ličnosti, naročito u razvijanju njegovog jezičkog osećanja. Takav stav osnažuju iskustva ranijih istraživača koja se odnose na suštinu poimanja stvarnosti i doživljaja sveta u dečjoj svesti. Razvoj govora najbolje i najlakše se ostvaruje u periodu detinjstva, a potvrđeno je i shvatanje da se govor kao socijalna kategorija uči i razvija u aktivnoj komunikaciji i interakciji sa drugima. Tu sposobnost dete ispoljava i razvija uz pomoć ljudi koji ga okružuju. Koliko će govor deteta biti razvijen, zavisi od uslova u kojima ono odrasta, što podrazumeva zdravlje, brigu roditelja i motivaciju svih koji realizuju vaspitno-obrazovni rad. Istraživanja Smiljke Vasić (1971) govore o tome da je uticaj majke na govor deteta osnova na kojoj se dalje grade i razvijaju jezik i govor. Rana komunikacija između majke i deteta pokazuje da je dete od rođenja biološki orijentisano na stvaranje kontakta i emocionalne ekspresivne interakcije sa drugim ljudima. Ovo ukazuje na biološku predodređenost deteta za interakciju. Nekada je porodica imala dominantnu ulogu u formiranju

navika deteta i celokupnog njegovog razvoja. Načini i oblasti delovanja porodice su brojni i raznovrsni i zavise od karakteristika šire društvene i kulturne zajednice u kojoj dete odrasta (Milošević, 2002). Danas predškolska ustanova kao prvi stepenik u smislu socijalizacije deteta, na čelu sa vaspitačem, preuzima niz uloga. Vrlo je važno da decu učimo pravilnom i lepom govoru od najranijeg detinjstva, odnosno da učinimo da razvoj dečjeg govora otpočne na dobrim temeljima. Preko uspavanki, tašunaljki, cupaljki, a kasnije basni, pesama i bajki ono prvi put čuje svoj maternji jezik upotrebljen u umetničkoj funkciji. „Predškolski uzrast je osetljiv period i deca su još uvek pod uticajem odraslih. Snaga reči i modela koje odrasli predstavljaju je velika, zato je posebno važno da se ponašanja dece dočekuju sa puno strpljenja, brižnosti i prihvatanja” (*Pravilnik o Opštim osnovama predškolskog programa*, 2006: 51). Da bi pomogli deci u jezičko-govornom razvoju, roditelji i vaspitači treba da govore lagano i izražajno i da budu pravilan govorni uzor. Vaspitač ima profesionalnu i moralnu obavezu da uvek govori pravilno, jasno, poštujući jezičku normu i druge osobine dobrog govora.

Rad sa decom predškolskog uzrasta zasniva se, u najvećoj meri, na različitim oblicima igre. Govorne igre su od posebnog značaja za uspešnu realizaciju ciljeva i zadataka razvoja govora. U daljim etapama razvoja govora, govorne igre se transformišu u jedan vid spontanog, kreativnog dečjeg stvaralaštva. Dobar poznavalac dečjeg kreativnog stvaralaštva, filozof i estetičar Rid (Read) smatra da je najizrazitija i sveobuhvatna stvaralačka aktivnost u detinjstvu igra (*Pedagoška enciklopedija*, 1989: 99). Platon je govorio da „svoje dete znanju ne treba učiti silom, nego igrom”. „Za Platona igra je bila samo dobar način za ostvarenje vaspitno-obrazovnih ciljeva, dok je za Aristotela imala utilitarni karakter. Po njemu većina igara treba da bude podražavanje onoj delatnosti koju će dete kasnije, kad odraste, ozbiljno obavljati” (Milinković, 2011: 41). U radu sa decom vaspitač treba da pođe od osnovnih didaktičkih principa (posebno od igre zasnovane na usmenim formama), koristeći opšte i posebne metode i druge modele rada koji su u funkciji razvoja govora. Uloga vaspitača u radu sa decom predškolskog uzrasta ostvaruje se u realizaciji vaspitno-obrazovnih aktivnosti koje obogaćuju rečnik, doprinose podizanju jezičke kulture jer „predškolska deca imaju skroman logičko-analički aparat, perceptivno su fiksirana i vezana za kontekst u kome uče, potrebne su im konkretne aktivnosti i slikovit način prikazivanja i označavanja stvari i pojava” (*Pravilnik o Opštim osnovama predškolskog programa*, 2006: 51). Pritom, pažnju valja usmeriti na pružanje podrške, kroz prilagođavanje aktivnosti za podsticanje govornog razvoja uvođenjem inovativnih metoda (Maljković, 2005). Ovim aktivnostima se podstiče i kreativnost u verbalnom izražava-

vanju, kao i kultura govora i jezičkog izražavanja. Potrebno je podsticati decu na govorne stvaralačke igre preuzete iz narodnih umotvorina, jer je ovaj uzrasni period bogat po razvojnim potencijalima.

VASPITNO-OBRAZOVNA VREDNOST KRAĆIH USMENIH FORMI U FUNKCIJI RAZVOJA GOVORA KOD DECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA

Usmena tradicija je bila temelj i polazište svake nacionalne književnosti, pa i srpske. Srpsko usmeno nasleđe je bogato i raznovrsno. U stihovanim formama postoji znatan broj pesama koje su stvarane za decu. To su uspavanke, lazaljke, tašunaljke, cupaljke, brojalice i ređalice.¹ Daroviti pojedinac iz naroda imao je potrebu da usmeno stvara za najmlađe jer je, iako samouk, bio svestan važnosti koju dete ima u istorijskom hodu ljudske civilizacije. Identitet deteta potvrđivao se i dokazivao upravo stvaranjem i postojanjem usmenih formi namenjenih afinitetu i ukusu njegove nemirne prirode. Dete najstarijih vremena, kao i današnje, rađa se i odrasta u svetu reči, koje za njega u početku nemaju značenje, već predstavljaju prevashodno zvuk, ton, igru ili su izvor smeha. Tek kasnije, reči dobijaju u njegovoj svesti svoje izvorno značenje i pružaju mu obilje informacija o svetu koji ga okružuje. U prvoj godini života one nisu vezane za stvari i predmete, već za ono što je nematerijalno i duhovno. Posledica ove zakonitosti su prve usmene forme nonsensnog tipa, kao što su razbrajalice i brojalice. Reči se u ovim modelima slažu i ređaju po ključu melodije i ritma, dakle po kriterijumu uzrasnog identiteta, a ne po stvarnom značenju, koje prevazilazi mogućnost dečje percepcije. Uspavanke svojom sadržinom i porukama određuju uzrasni identitet deteta. Nastale su u vremenu kada se verovalo u magijsku moć reči, ali, nezavisno od toga, one su uvek inspirisane ljubavlju i iskonskim osećanjem materinstva, a namenjene su detetu dok je još u kolevcu. U starijim pesmama ovog tipa oseća se snažan refleks magije – majka je čuvar i moćni zaštitnik deteta, koje odrasta u okrilju njenih najlepših želja. Lazaljke, cupaljke i tašunaljke prate prvu fazu dečjeg odrastanja, a to je vreme kada dete pravi prve samostalne korake, kada se pesmom ohrabruje da hoda, kada mu se peva dok se igra u nečijem krilu, u skladnom ritmu, uz tapšanje rukama ili pocupkivanje na kolenima. Brojalice i razbrajalice takođe su namenjene uzrasnom nivou deteta u prvoj fazi detinjstva. Ove pesme su nastale u neobičnom sklopu besmislenih reči, koje imaju svoj ritam i melodiju, ali nemaju tekstualnu

¹ Opširnije o tome videti u: Milinković, M. (2014). *Istorija srpske književnosti za decu*. Beograd: Bookland, u poglavlju *Narodne umotvorine*.

sadržinu i poruku. Njihova vrednost je upravo u melodiji i ritmu koji u detetu pokreću emotivni doživljaj igre. Ređalice su stvarane za dete koje razmišlja i uspostavlja logičku vezu među stvarima i pojavama. Ove pesme istovremeno zabavljaju i obrazuju; one su relaksacija duha i izvor motivacije; dobar način da se u detetu pokrenu osećanje i smisao za uspostavljanje reda i markiranje pojava i pojmova. Brzalice su posebna igra rečima u kojima dominiraju glasovi i glasovne grupe teške za izgovor. Mogu se koristiti kao artikulacione vežbe. Zagonetke takođe ne poznaju kategoriju uzrasnog identiteta, pripadaju redu najstarijih usmenih modela, a tekovina su usmene i pisane tradicije mnogih naroda. Kao duhovite misaone forme, predstavljaju svojevrsnu proveru oštroumlja onih koji zagonetaju i onih koji odgonetaju. To ih čini privlačnim za decu jer u njihovoj alegoričnoj formi mogu naći dovoljno motiva za relaksaciju duha i zadovoljenje sopstvenog afiniteta (Milinković, 2011).

Veoma je bitno izabrati izražajna sredstva i postupke uz pomoć kojih će deca slušaoci najbolje shvatiti ono što im se govorno interpretira. Smatramo da su jednako važne estetska i logička komponenta govora, dakle u ravan istih vrednosti svode se tema o kojoj se govori, način na koji se nešto govori, kome se govori i sl. Dobra dikcija glasova i pravilan akcent, dva su važna elementa na kojima se ostvaruje prirodna melodija govora. Dikcija² je kompleksna osobenost govora, koja se zasniva na artikulaciji glasova i reči, na akcentu, ritmu i melodiji govora, na intonaciji reči i govornih celina. Ako je svaki glas pravilno izgovoren, onda će i artikulacija reči i rečenica biti čista. Jasnom artikulacijom postizemo bolju pažnju slušaoca, podstičemo njihovu znatiželju i interesovanje za ono što govorno interpretiramo. Melodičnost govora zavisi, dakle, od emocionalne obojenosti govora, logičkog akcenta i pauza u govoru (Milinković, 2005). Deca, čak i kada ne razumeju smisao onoga što im se govori, prepoznaju intonaciju, koja je još značajnija kada su u pitanju kraće forme u odnosu na druga književna dela.

METODIČKI POSTUPCI ZA DOŽIVLJAVANJE I RAZUMEVANJE KRAĆIH USMENIH FORMI

Iako je predškolsko dete zahvalan slušalac književnog dela, jer uživa u melodičnosti, ritmu, lako pamti i reprodukuje, burno reaguje na emocionalne podsticaje, naročito humor, ipak je pravo umeće napraviti izbor metodičkih postupaka kako bi se sadržaji koji se prezentuju učinili za-

² Više o dikciji može se videti u: Milinković, M. (2005). *Retorika*. Čačak: Legenda, u poglavlju *Osnovne pretpostavke dobrog govora*.

nimljivijim i pristupačnijim. Kada se radi o govornim vežbama, potrebno je da budu primerene dečijim doživljajno-saznajnim mogućnostima i da podstiču na govorno stvaralaštvo. Uloga vaspitača je da kod dece, korišćenjem narodnih umotvorina kroz kraće usmene forme kao što su: *lazaljke (puzaljke), prohodalice (koračnice), cupaljke, tašunaljke (tapšalice-pljeskalice), brojalice (razbrajalice), brzalice, ređalice, poslovice, izreke, zagonetke i pitalice*, razvijaju stvaralačke aktivnosti i tako „ispoljavaju maštu i kreativnost stvarajući svoje jezičke tvorevine“ (*Pravilnik o Opštim osnovama predškolskog programa*, 2006: 123). Takođe je bitno istaći i važnost primene i analiziranja kraćih usmenih formi. Kada se deci govorno interpretiraju pomenute književne vrste, ona postaju zainteresovana da čuju i druge, nove. Jedna zagonetka, poslovice, brzalice ili brojalica uvek će biti podsticajna za učenje druge (Ivanović, 1997).

Tašunaljke su pesme slične uspavankama, vedre sadržine, živog ili umerenog ritma, koje se pevaju detetu dok se igra u nečijem krilu. Topla i nežna melodija izaziva u detetu osećaj voljenosti i sreće. *Cupaljke* su pesme čija je struktura usklađena sa ritmom uz koji se dete igra i pocupkuje na kolenu. Ditiramska konstrukcija stiha, obilje humora i hiperboločnih slika, deluju sugestivno na dete, a sadržaj ovih pesama razvija smisao za ritam. Preko tašunaljki i cupaljki dete prvi put čuje svoj maternji jezik upotrebljen u umetničkoj funkciji. Zato je jako važno da ove pesme budu izgovorene dikcijski tačno, lagano i bez tepanja. Poseduju ritam i rimu, pa ih deca lakše prihvataju i spontano uče, bez naprezanja, zato što osećaju zadovoljstvo već od samog procesa ponavljanja. Tašunaljke obično karakterišu tipične, onomatopejične reči *taši, taši, tanana*, dok su za cupaljke karakteristične reči *op, cup* i sl. (Milinković, 2005). Nežni dodiri, osmesi, ritmički pokreti i pevanje ovih logoritmičkih pesama stimulisaće detetov razvoj govora od samog rođenja (Herljević, Posokhova, 2007).

Uspavanke vode poreklo iz pradavnih vremena, kad je nastajao ljudski govor. Njenu osnovu čine razne onomatopeje: *nina-nina; buji-paji*. „Čarobna moć pesme, po verovanju primitivnih ljudi, mogla je da odredi željeni tok događaja i zato je majka raskošnim bojama – i kao već ostvarenu – prikazivala lepu sudbinu svoju i odraslog sina ili ćerke“ (Đurić, 1982: 360). Za Čelenića uspavanke spadaju u grupu svezremenskih pesama koje su inspirisane emotivnim odnosom majke prema detetu i njenom željom da mu biranim rečima iskaže ljubav i „osećanje materinstva“ (Čelenić, 1972: 388, prema Milinković, 2014: 32).

Brojalice (razbrajalice) su nonsensne govorne igre koje nemaju smisao ne poetske vrednosti, a draž im je u rimovanju, ritmu i spoju razumljivih i nerazumljivih reči. Takođe su i neizostavni deo dečje igre, jer se nijedna pokretna igra ne može početi dok se razbrajalicom ne odrede igrači.

Sastoje se od besmislenih, bespojmovnih reči, najčešće poređanih jedna ispod druge pa, ponekad, liče i na pesme zbog ritma kazivanja/ređanja reči. Iako one ne moraju da imaju smisao i rimu, većina dece će ih smišljati u stihu. Brojalica se recituje u jednom tonu. Ona je i mala ritmična celina jer do izražaja dolaze ritam i melodičnost. Mogu biti vrlo vesele, a deca vole humor, neočekivane situacije, obrte i vedrinu (Matić, 1990). Brojalicom deca u igri određuju ko će započeti igru, baciti loptu, nešto smisliti, pokazati i odgovoriti. Brojalica je pristupačna deci jer se lako pamti, ima ritam, melodična je. Deci predškolskog uzrasta je prihvatljiva jer iskazuje elementarnost, kratkoću i jednostavnost. Odlikuje se lakoćom izgovora slogova, kratkim slogovima često sastavljenim od jednog samoglasnika i dva suglasnika. Vrednost brojalice u vaspitno-obrazovnom radu s predškolskom decom posebno se vidi u: govornom razvitku; razvitku spoznajnih sposobnosti; razvitku govorne kreativnosti; razvitku pokreta i ritma (*Pravilnik o Opštim osnovama predškolskog programa*, 2006). Brojalice podstiču na govornu aktivnost, oslobađaju dečji govor, motivišu decu da govore slobodno, bogate dečji rečnik, pridonose pravilnom izgovoru pojedinih glasova (č, ć, d, đ, ž, dž, r, š), smanjuju govorne smetnje, izgrađuju dikciju, naglasak, intonaciju. U razvitku spoznajnih sposobnosti naročito doprinose pamćenju jer tekst brojalice treba zapamtiti. Razvija se slušna percepcija, pozitivne emocije, smisao za lepo, budi se interes za tu vrstu govorne komunikacije i igre rečima.

- *Jedna vrana **gakala**, / i u polju **skakala**, / uto dođe crni **kos**, / i odgrize vrani **nos**.*

U brojalici kod završnih reči, koje su obično nosioci logičkog akcenta, može se čučnuti, razbežati, poskočiti, gegati, okretati, udariti dečjim ritmičkim instrumentom na tu akcentovanu reč, dodirivati određeni predmet i sl. Ritmom se razvijaju kinestetička osetljivost, sluh i motorika. Maštovit vaspitač može brojalicu iskoristiti za stvaranje raspoloženja, kao uvod u određenu aktivnost, u organizovanom radu ili slobodnim aktivnostima. Ona može biti podsticaj za likovnu aktivnost, muzičko i scensko izražavanje. Brojalica se može naučiti brzo: individualno ili grupno na svim mestima, zavisno od situacije, sadržaja, prilike i prostora. Razne varijante metodičkog postupka omogućavaju lako i jednostavno usvajanje brojalica. Deca ih vezuju za svakodnevne situacije jer su veoma smislene. Ovakve pesme omogućavaju nenaporno postizanje pravilnog ritma, naglasaka i intonacije (Herljević, Posokhova, 2007).

Brzalice su usmene tvorevine koje zabavljaju i realksiraju duh deteta jer su često nonsensnog tipa, ali u isti mah predstavljaju dobar tekst za diskriminaciju pojedinih glasova i suglasničkih grupa.

- *Jesi li ti to tu? Jesi li to tu ti? Jesi li to ti tu? Jesi li tu ti to? Jesi li tu to ti?*

Jezički kompleks ovih formi može poslužiti roditeljima i vaspitačima u fazama automatizacije i diferencijacije pravilnog izgovora glasova kod dece (Herljević, Posokhova, 2007). Pritom valja znati da nije dovoljno samo formirati ispravnu artikulaciju glasa, već ju je potrebno automatizovati na posebno odabranom govornom gradivu u kojem se novi glas često pojavljuje u različitim pozicijama. Poznato je i to da faza automatizacije glasa zna biti za dete dugotrajna, dosadna i mukotrpana. Prijatnost ponavljanja i spontanog učenja ritmičnih i jednostavnih pesmi može nam pomoći da zanimljivim sadržajem i igrom koja sadrži ritam i pokret, faze automatizacije i diferencijacije pretvorimo u nešto što dete prihvata, voli i čime se dobro zabavlja. U brzalicama osnovna motivacija kod dece je da pobede u brzogovorenju, a da nisu svesna da na najbolji način njihovom primenom prolaze kroz najpogodnije vežbe za pravilnu artikulaciju glasova. Dobro produkovanom brzalicom smatra se ona koja je ponovljena najmanje tri puta, vrlo brzo i bez grešaka (Matić, 1990). Brzalice se mogu koristiti kako bi se vežbao pravilan izgovor pojedinih glasova. Na primer, dete koje ima poteškoće u izgovoru glasa Š može ponavljati brzalicu:

- *Miš uz pušku, miš niz pušku.*

Pored toga brzalice su korisne za razvoj auditivnog razlikovanja pojedinih fonema. Na primer, razlikovanje fonema Č i C (Matić, 1990).

- *Četiri čavčića na čunčiću cijuču.*

Takođe se i logički akcenat može menjati i vežbati ponavljanjem ovih ili sličnih brzalica.

- *Miš uz pušku, miš niz pušku.*
- *Miš **uz pušku**, miš niz pušku.*
- *Miš uz pušku, **miš** niz pušku.*
- *Miš uz pušku, miš **niz pušku**.*

Uvežbanjem brzalica deca razvijaju tečan izgovor (dobar ritam i tempo govora), kao i pravilno disanje koje je karakteristično za dobre govornike. Narodne brzalice koje deca izgovaraju najbrže što mogu, stvorice vedro raspoloženje u grupi i ako neko ima poteškoća u njihovom brzanju, neće biti problematično za njega, jer je sve shvaćeno kao deo zabave. Iskustvo pokazuje da upravo ta deca imaju više motiva da smisle novu brzalicu (Tomić, 2000). Na ovaj način deca se oslobađaju i osposobljavaju da stvore neobičan pristup učenju određenih narodnih umotvorina i usvoje ih na sebi prihvatljiv način. Vaspitač treba da prati trendove iz različitih oblasti vaspitanja i obrazovanja, da analizira svoje iskustvo i upoznaje iskustva

drugih i osluškuje potrebe dece. Ovakvim pristupom obezbeđuje se sistematičan i osmišljen rad, koji se kvalitativno i kvantitativno odražava na razvoj dečje ličnosti (Čutović, Savčić, 2013).

Ređalice su igre rečima koje se prave na taj način što se mnoge stvari nižu jedna za drugom, ređaju, nabrajaju od najmanjeg do najvećeg. „One obiluju neočekivanim obrtima i vrlo su bliske humorističnim pesmama, ali se ne mogu ubrajati u njih zato što im nije svrha smešno nego govorna igra” (Đurić, 1982: 527). Ređalice imaju izrazito didaktičku crtu. Kod dece podstiču intelektualne i voljne sposobnosti. Ređalice razvijaju uočavanje, pamćenje, logičko razmišljanje, opažanje, te su deci zanimljive i lako ih pamte.

- *Rano pođoh na pazar, / kupih pile za dinar.
Rano pođoh na pazar, / kupih koku za dinar...*

Zagonetkama se smatraju kratki opisi različitih predmeta, više ili manje uvijeni (najčešće sa metaforom, ali i bez nje), u potvrdnom ili upitnom obliku, u prozi i često u stihu, bogati raznolikim rimama i aliteracijama, katkad sa takvim muzičkim efektima koji mogu da sugerišu odgonetku (Đurić, 1982). U početku je deci teško da tumače zagonetke, ali ukoliko su vaspitači uporni i deca se sama izvešte da ih tumače, gotovo je sigurno da će ih i sami početi da smišljaju i to veoma uspešno. Metodički postupak koji predlaže Maljković (2005) ima polaznu osnovu Đurićeve definicije zagonetke jer se u početnim aktivnostima prilikom razgovora sa decom sluša snimak u kome se životinje oglašavaju, a nakon toga se razgovora o tim životinjama čije se ilustracije nalaze na sredini stola u sobi. Nakon toga se prelazi na verbalne zagonetke, a deca gledajući ilustracije i, uočavajući bitno i karakteristično, pokušavaju da ih odgonetnu. Zadatak koji predlaže Vladimir Mihajlovski (Mihajlovski, 2006), a čija je funkcija podsticanje i afirmacija nadarenosti dece predškolskog uzrasta, jeste da u okviru govornih i dramskih igara sa zagonetkama pokušaju da pogođe zagonetku po opisu. Deca vole i korelaciju sa likovnim izražavanjem, tako da im se može dati da nacrtaju rešenje zagonetke koju sami smisle (Tomić, 2000).

ZAKLJUČAK

Govor se uči, razvija i neguje čitavog života i jedna je od najvažnijih društvenih kategorija. Od mnogih se može čuti mišljenje kako je kreativnost vrlina podarena samo određenim pojedincima. Međutim, kreativnost, kao opšteljudski potencijal i potreba, prirodno je prisutna u svakom de-

tetu i ona zapravo predstavlja veštinu kojom se može služiti svako uz dosta izučavanja, vežbe i hrabrosti. Sva deca, a posebno „deca predškolskog i mlađeg školskog uzrasta, poseduju neverovatnu maštu“ (*Pravilnik o Opštim osnovama predškolskog programa*, 2006: 117), a samim tim i sklonost ka nesputanoj kreativnosti, koju slobodno iskazuju. Proces razvoja govora kod deteta „nalazi se u tesnoj i neraskidivoj vezi sa opštim saznajnim razvojem (od afekta do koncepta) i to ne samo iz razloga njegove zavisnosti od tog razvoja, već i zbog povratnog uticaja na njega“ (Kebara, 2012: 135). Deca počinju izmišljati brojalice onda kada već znaju određeni broj brojalica. Često počinju s nadogradnjom neke poznate, a onda stvaraju nove, svoje brojalice u skladu s vremenom u kojem žive i okolinom u kojoj se nalaze. Izmišljanjem novih reči i njihovim povezivanjem u rimovane parove reči i stihove, sastavljanjem novih rečenica i njihovim povezivanjem u stvaralačko pričanje, deca podstiču samogovor. Razvoj sposobnosti da shvati događaje i pojave naglo povećava detetovu sposobnost razumevanja govora i okoline. Zato je potrebno sve aktivnosti u koje je dete uključeno pratiti govorom koji se odnosi na ono što se dešava.

LITERATURA

- Vasić, S. (1971). *Razvitak artikulacije na uzrastu od tri do devet godina*. Beograd: Naučna knjiga.
- Đurić, V. (1982). *Lirika u svetskoj književnosti*. Beograd: Srpska književna zadruga.
- Ivanović, R. (1997). *Govorne radionice za rad sa decom od 3 do 7 godina*. Beograd: Altera.
- Kebara, M. (2012). Jezičke antinomije u dečjem stvaralaštvu i stvaralaštvu za decu. U: V. Jovanović, T. Rosić (ur.) *Književnost za decu i omladinu – nauka i nastava*, pos. izd., knj. 15 (119–138). Jagodina: Fakultet pedagoških nauka.
- Maljković, M. (2005). *Metodički priručnik za razvoj govora dece predškolskog uzrasta*. Kikinda: Savez pedagoških društava Vojvodine.
- Matić, R. (1986). *Metodika razvoja govora dece*. Beograd: IGRO „Nova prosveta“.
- Matić, R. (1990). *Igre i aktivnosti dece*, 3. izdanje. Beograd: IGRO „Nova prosveta“.
- Milinković, M. (2005). *Retorika sa izabranim besedama*. Čačak: Legenda.
- Milinković, M. (2011). Dete i književnost u istorijskoj retrospektivi. *Detinjstvo*, 1/2011 (XXXVII) (39–46).
- Milinković, M. (2014). *Istorija srpske književnosti za decu*. Beograd: Bookland.
- Milošević, N. (2002). Uticaj saradnje porodice i škole na socijalno ponašanje i školsko postignuće učenika. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 34 (193–212), dostupno na <http://www.doiserbia.nb.rs//doi/0579-6431/2002/0579-64310204193M>, pristupljeno 10. 1. 2016.

- Mihajlovski, V. (2006). Vježbenički model govorne igre s darovitom djecom predškolske dobi. *Život i škola*, br. 15-16(1-2/2006) (57-62), dostupno na hrcak.srce.hr/file/39448, pristupljeno 13. 10. 2015.
- Pedagoška enciklopedija* (1989). N. Potkonjak, P. Šimleša (ur.). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Pravilnik o Opštim osnovama predškolskog programa* (2006). Beograd: Prosvetni pregled.
- Tomić, S. (2000). *Priručnik za vaspitače uz Igralište sveznalište*. Beograd: Eduka.
- Herljević, I., Posokhova, I. (2007). *Govor, ritam, pokret*. 3. izdanje. Lekenik: Ostvarenje.
- Čutović, M., Savčić, S. (2013). Kreativne radionice u nastavi. U: *Reinženjering poslovnih procesa u obrazovanju*. Čačak: Fakultet tehničkih nauka.

Miomir Milinković
Mirjana M. Čutović

SHORTER ORAL FORMS IN THE FUNCTION OF SPEECH DEVELOPMENT AMONG PRESCHOOL CHILDREN

Abstract. Speech is the basic premise within the process of education in raising young generations and educating of all ages and professional levels as well as an indispensable phenomenon in terms of universal human communication.

This paper explores the peculiarity of short oral form and its function in speech development among preschool children. Structural short oral models, especially their voice, sound and music potential, represents a valuable lexical fund that may, by different methodological approaches, be used effectively in working with children of preschool age. Using these literary models children at the same time relax, they are entertained and educated.

Key words: speech, child, oral forms, logical accent, diction.